

2. Habirov, R. F. (2007). Globalisation, state sovereignty, human rights. *Yuridicheskii mir (Legal World)*, 10, 45—49 (in Rus.).
3. *China: focus on classic anti-crisis measures 2009*. Retrieved from: www.kuchma.org.ua/institute/monitoring/49cba5f348393/#13 (in Ukr.).
4. Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press. Retrieved from <http://www.univpgri-palembang.ac.id/perpus-fkip/Perpustakaan/American%20Phylosophy/John%20Rawls%20-%20A%20Theory%20of%20Justice~%20Revised%20Edition.pdf>
5. Khodjaev A. *China anticrisis measures: outcomes and perspective of economic development*. Center for Political Studies. Retrieved from http://www.cps.uz/eng/analytics_and_publications/analytics/china_anticrisis_measures_outcomes_and_perspective_of_economic_development.mgr
6. Huntington, S. (2003). *The clash of civilizations*. Moscow: AST (in Rus.).
7. Chenhappa, P. (2003). How nuclear weapons was developed in India. *Aziia i Africa segodnia (Asia and Africa today)*, 3, 52—61 (in Rus.).
8. Akimov, A. V, Luniov, S.I., & Salitskii, A.I. (2001). China, India, Russia — the state and prospects of cooperation. *Vostok (East)*, 1, 92-104 (in Rus.).
9. *Paying for NATO. Country Contributions*. Official site of the North Atlantic Alliance. Retrieved from: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_67655.htm?selectedLocale=en
10. Donilon, T. *National Security Advisor to the President*. At the Launch of Columbia University's Center on Global Energy Policy. The White House. Retrieved from: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/04/24/remarks-tomdonilon-national-security-advisor-president-launch-columbia>.
11. *Remarks by the President in State of the Union Address* (2010). Retrieved from <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-state-union-address>

УДК: 327 (73: 5-12)

Дудко І. Д.*,

доктор політичних наук, професор,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна. idudko@hotmail.com

Погорелова І. С.,

кандидат історичних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна. ipogorelova@ukr.net

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ СТРАТЕГІЇ АДМІНІСТРАЦІЇ Б.ОБАМИ ЩОДО КИТАЮ: ВІД СОЮЗНИЦТВА ДО ПРОТИДІЇ

|| **Анотація.** Відповідно до комплексу документів стратегічного рівня, а також деяких практичних аспектів реалізації зовнішньої політики розглядаються тенденції зовнішньополітичного курсу Сполучених Штатів щодо Китаю впродовж двох каде-

* Dudko I. D., Doctor of Political Sciences, Professor, Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman, Kyiv, Ukraine jdudko@hotmail.com

Pogorelova I.S., Ph. D. In History, Associate professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine. ipogorelova@ukr.net

FOREIGN-POLICY AND SECURITY STRATEGIES OF B.OBAMA ADMINISTRATION TOWARDS CHINA: FROM ALLIANCE RELATIONS TO COUNTERACTION

нцій адміністрації Б. Обами. В полі зору — Стратегія національної безпеки США 2010 р., Національна військова стратегія Сполучених Штатів Америки 2011 р., оприлюднена 2012 р. частина Військової стратегії «Підтримуючи глобальне лідерство США. Пріоритети оборони XXI століття», Стратегія національної безпеки США від 2015 р., Військово-морська стратегія «Стратегічна кооперація для морської сили в XXI столітті (березень 2015 р.)», Національна військова стратегія Сполучених Штатів Америки (червень 2015 р.). Шляхом порівняння документів простежено еволюцію підходів американського керівництва до реалізації зовнішньої політики США щодо КНР — від залучення(орієнтирів на союзницькі відносини при розв'язанні регіональних і глобальних проблем) до стримування (як готовності до стратегічної протидії Китаю з боку Сполучених Штатів); визначено передумови та наслідки зазначеного, пов'язані з тенденціями нестационарності міжнародних відносин на регіональному (в зоні АТР) і глобальному рівні.

Ключові слова: США, національні стратегії, Китай.

Аннотація. В соответствии с комплексом документов стратегического уровня, а также некоторых практических аспектов реализации внешней политики рассматриваются тенденции внешнеполитического курса Соединенных Штатов по отношению к Китаю на протяжении двух каденций администрации Б. Обамы. В поле зрения — Стратегия национальной безопасности США 2010 г., Национальная военная стратегия Соединенных Штатов Америки 2011 г., презентованная в 2012 г., часть Военной стратегии «Поддерживая глобальное лидерство США. Приоритеты обороны XXI столетия», Стратегия национальной безопасности США от 2015 г., Военно-морская стратегия «Стратегическая кооперация для морской силы в XXI столетии» (март 2015 г.), Национальная военная стратегия Соединенных Штатов Америки (июнь 2015 г.). Путем сравнения документов прослежено эволюцию подходов американского руководства к реализации внешней политики США по отношению к КНР — от задействования (ориентиров на союзнические отношения при решении региональных и глобальных проблем) до сдерживания (как готовности к стратегическому противодействию Китаю со стороны Соединенных Штатов); определены предпосылки и последствия отмеченного, связанные с тенденциями нестационарности международных отношений на региональном (в зоне АТР) и глобальном уровне.

Ключевые слова: США, национальные стратегии, Китай.

Abstract. According to the complex of strategic documents as well as some practical aspects of foreign policy realization the tendencies of foreign policy course of the United States towards China during two terms of B. Obama administration are studied. There are under discussion — The National Security of the USA of 2010, The National Military Strategy of the United States of America of 2011, delivered in 2012 part of the Military Strategy «Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense», The Strategy of National Security of the USA of 2015, Maritime Strategy «A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower» (March 2015), The National Military Strategy of the United States of America. The United States Military Contribution to National Security (June 2015). By the way of comparison of the noted documents it is revealed evolution of the approaches of American leadership to realization of the USA foreign policy towards China — from engagement (orientations to alliance relations upon decision of regional and global problems) to deterrence (as a readiness to strategic counteraction to China from the United States); it is defined prerequisites as well as consequences of the noted phenomena, dealt with the trends of non-stationary character of international relations on the regional (in the zone of Asia-Pacific region) and global level.

Key words: the USA, National Strategies, China.

Постановка проблеми. Стратегічні орієнтири США щодо КНР визначають один з провідних напрямів міжнародних відносин, специфіка яких, відповідно до впливовості зазначених акторів в міжнародній політиці, може розглядатися у вимірі формування перспектив і тенденцій сучасного і майбутнього світоустрою. Зазначене зумовлюється статусом двох держав, де Сполучені Штати — реальна і єдина (після розвалу СРСР) суперпотуга, тоді як КНР — велика регіональна держава, що має потенціал перетворення на суперпотугу зі зміною, як наслідок, структури і характеру міжнародних відносин.

Існує стверджена (від початку постбіполярних часів) лінія політичного рівня США на стримування будь-якого іншого глобального супротивника, пов'язана із збереженням лідируючих позицій Сполучених Штатів у світі [1—3]. Утім таку лінію не можна вважати абсолютно статичною як по відношенню, зокрема, до КНР, так і інших країн, чия зовнішньополітична діяльність може розглядатись американським керівництвом у вимірі вірогідних загроз США. Так, щодо Китаю, то він залишається найбільшим торговельним партнером Сполучених Штатів, окреслюючи перспективи взаємних економічних інтересів обох країн. Відповідно до стратегічних документів США, КНР традиційно сприймається і як можливий партнер Сполучених Штатів у безпековій сфері, розв'язання екологічних, гуманітарних й інших глобальних проблем. Отже, формування стратегічної лінії Сполучених Штатів до КНР може мати обґрунтований характер відповідно до міжнародної обстановки, економічних, безпекових інтересів США. Осмислення в цьому плані стратегічної лінії адміністрації Б. Обама щодо КНР як зовнішньої політики певного періоду є кроком щодо конкретизованішого розуміння орієнтирів Сполучених Штатів, визначення у порівняльному вимірі тенденцій, що визначають і визначатимуть у найближчій і середньостроковій перспективі характер взаємовідносин сторін.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема зовнішньополітичної стратегії США щодо Китаю, переважно першого періоду президентства Б. Обама, почала знаходити відображення в роботах таких вітчизняних науковців, як А. В. Шевчук, С. А. Шергін, С. В. Пронь, Н. Д. Городня, В. Каспрук, О. Коваль, Х. Надрага й інших. З урахуванням інформативного матеріалу слід відзначити й роботи російських дослідників — Е. П. Бажанова, А. Г. Володіна, А. С. Давидова, С. И. Мішиної, А. А. Волохової, Т. А. Закаурцевої, А. Г. Задохіна, А. В. Лукіна, Г. А. Рудова, А. Д. Шутова. Крім того, стратегічні й безпекові орієнтири чинної американської влади є об'єктом дослідження представників американської політичної науки, включно з такими її відомими представниками, як Г. Кіссінджер, С. Лоренс, Т. Лум, К. Зоеллік та інших. Попри це, тема не може вважатися вичерпаною і потребує подальшого осмислення як через узагальнення існуючого наукового доробку, так і його поглиблення з урахуванням оновленої документальної бази і реалій зовнішньої політики США щодо Китаю.

Метою статті є визначення тенденцій зовнішньополітичних і безпекових орієнтирів демократичної адміністрації США щодо КНР упродовж двох каденцій президентства Б. Обама з огляду на конкретизовані документи стратегічного рівня та деякі практичні виміри зовнішньої політики США

Основні результати дослідження. Президентство Б. Обама виявило суттєво трансформовані стратегічні орієнтири США, пов'язані, з одного боку, з модернізацією акцентів у визначенні пріоритетів зовнішньополітичного курсу країни (де на зміну жорсткого протистояння ісламістському світу або, наприклад, можливим чи уявленим опонентам Сполучених Штатів за часи Дж. Буша-молодшого заявлялось про необхідність пошуку компромісу між провідними міжнародними акторами), а, з другого — принципово оновленими методами досягнення зовнішньополітичних цілей (де в якості пріоритету визнавалось не силові дії і односторонність, а дипломатія і співробітництво міжнародної спільноти).

Зазначене, знайшовши тлумачення в політичній літературі в якості доктрини Б. Обами [4], не виключало тенденції на збереження лідируючих позицій США у світі. І водночас на порядку денному: відчутно ліберальні підходи до розв'язання глобальних і регіональних проблем з акцентом на баланс інтересів і співробітництво провідних міжнародних акторів. У вимірі стратегії США щодо КНР це знайшло тенденцію на залучення Китаю до співробітництва зі США задля отримання його підтримки з важливих для Вашингтона питань. У колі уваги адміністрації Обами й збереження суперечливих для США позицій з боку КНР, зокрема, через економічне й військове зростання Китаю. Та попри це — окреслення перспектив на ширшу та глибшу взаємодію США з КНР із формуванням багаторівневого партнерського лідерства сторін.

Такі підходи ставали об'єктивними в умовах переосмислення пріоритетних напрямів зовнішньої політики США, з одного боку, а з іншого — особливих інтересів американської адміністрації в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, що потенційно ставав найважливішим з точки зору економіки, політики та конкуренції з боку нових зростаючих лідерів. Демократичною адміністрацією був ініційований курс «повернення в Азію» з орієнтаціями на збереження, зміцнення американського впливу і відновлення провідної ролі Сполучених Штатів в АТР. Б. Обама проголосив себе першим тихоокеанським президентом США, наголошуючи, що США були і є тихоокеанською нацією. Держсекретар Х. Клінтон назвала XXI століття тихоокеанський століттям Америки [5—8].

Формування нової глобальної розстановки сил, зсув центру глобального економічного і політичного тяжіння до Східної Азії, посилення регіонального і глобального впливу Китаю і водночас конкуренції між регіональними центрами сили за вплив у Південно-Східній Азії (ПСА) вимагали змін в азійсько-тихоокеанській політиці. Концентровано окреслені підходи знайшли відображення в «Стратегії національної безпеки США» (2010 р.), серед провідних ідей якої — зростання нових «центрів впливу», з якими належить розвивати відносини. Це (поряд з Індією, Росією, а також низкою інших країн) — Китай, взаємодія з яким, відповідно документу, набула особливого значення в сенсі подолання існуючих глобальних викликів. Позиція США в цьому відношенні характеризувалась закликами взяти відповідальність за підтримку стабільності світової фінансової та економічної системи і водночас — визнанням проблем щодо прав людини в Китаї або загрозової модернізації китайських збройних сил [9].

Щодо пошуку взаємодії з Китаєм, як впливовим гравцем світової спільноти, то ця проблема набула в «Стратегії національної безпеки» Б. Обами недвозначного тлумачення. На противагу односторонності як основи реалізації зовнішньої політики в Стратегіях (2002, 2006 рр.) Дж. Буша-молодшого пріоритетом документу від 2010 р. проголошувалося колективні дії в рамках міжнародного права; підкреслювалася необхідність зміцнення міжнародних інститутів. При цьому декларувалося визнання прав і обов'язків усіх держав.

Помірковані критичні оцінки щодо КНР у СНБ від 2010 р. — відображення певної ідеологічної позиції демократичної адміністрації Б. Обами, в основі якої сформована ще до обрання Обами президентом лінія на необхідність підштовхування Китаю до виконання відповідальнішої ролі у розв'язанні спільних проблем XXI ст. на засадах політики залучення [10].

Практико-політичним виміром зазначеного можна вважати запропоновану під час візиту Б. Обама до Пекіна 2009 р. концепцію «стратегічного запевнення» [11] з подальшими зусиллями на посилення дипломатичних й економічних зв'язків сторін з боку США. Так, період 2009—2011 рр. відзначається інтенсивними двосторонніми і багатосторонніми контактами на різних рівнях США і КНР; численними візитами в регіон тодішнього Держсекретаря Х. Клінтон і помічника Держсекретаря зі Східно-азійських і Тихоокеанських справ К. Кемпбелла для проведення двосторонніх і багатосторонніх переговорів, участі в регіональних самітах, у зміцненні альянсів, розвитку стратегічного діалогу з Китаєм, двостороннього співробітництва з країнами ПСА і АСЕАН як колективним органом; у заходах з відновлення центральної ролі АТЕС у процесах регіональної економічної інтеграції АТР тощо.

Адміністрація Обама увійшла в офіс, шукаючи кооперативного партнерства з Китаєм. У квітні 2009 р. досягнуто домовленість про розширення економічних переговорів між двома сторонами на рівні кабінетів, які розпочалися за адміністрації Буша, до рівня «Американсько-китайського стратегічного і економічного діалогу», що охоплює безпеку, політичні питання, глобальні проблеми. Перша сесія з діалогу відбулася у Вашингтоні в липні 2009 р. У травні 2011 р. відновилися військові зв'язки між Китаєм і США. У червні 2011 р. відбулися перші американсько-китайські консультації зі справ Азійсько-Тихоокеанського регіону тощо.

Останнє, у вимірі розвитку військового співробітництва, знайшло реалізацію відповідно до положень «Національної військової стратегії Сполучених Штатів Америки» (2011 р.) із визначенням значення АТР у системі національних інтересів США та ролі в реалізації цих інтересів КНР. «Національні стратегічні пріоритети і інтереси все більше будуть концентруватися в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, — говорить в документі. — Частка регіону в глобальному багатстві зростає, підштовхуючи до нарощування військового потенціалу. Це веде до швидкого зростання регіональної структури безпеки, утворює нові виклики і можливості для нашої національної безпеки і лідерства».

Щодо Китаю, то в тексті стратегії стверджується, що Вашингтон «прагне до позитивного, всебічного співробітництва» з Пекіном задля досягнення останнім відповідальної лідируючої ролі. «Пентагон має наміри поглибити військові відносини з Китаєм, поширити сфери взаємного інтересу і вигоди, розвивати взаєморозуміння, запобігати неправильним оцінкам... Ми будемо просувати спільні інтереси, здійснюючи співробітництво в сферах протидії піратам і недопущення розповсюдження ЗМЗ, а також використовуючи вплив Пекіна на КНДР з тим, щоб зберігати стабільність на Корейському півострові», — зазначається в «Стратегії». Але до того ж: США мають намір «продовжувати уважно слідкувати за розвитком збройних сил Китаю і тим, як це буде відображатися на військовому балансі в Тайванській протоці... У нас зберігається занепокоєння з приводу масштабів і стратегічних цілей модернізації збройних сил Китаю, дій Китаю в космосі, кіберпросторі, в Жовтому, Східно-Китайському і Південно-Китайському морях», — додається в документі [12].

Заслуговує на увагу, однак, помітне зміщення акцентів зовнішньополітичної стратегії США щодо Китаю, від залучення до стримування, як тенденції, що знайшла відображення вже в січні 2012 р. в оприлюдненій частині Військової

стратегії США «Підтримуючи глобальне лідерство США. Пріоритети оборони XXI століття». У документі кілька раз у критичному контексті згадується КНР як «зростаюча регіональна держава», що зміцнює свою військову потужність і реалізує «асиметричні засоби» протидії спробам Сполучених Штатів «проекувати силу». Пентагон називає Китай основним конкурентом США, розглядаючи відносини з ним через призму стратегічного суперництва. Документ визначає Китай як державу, що здатна створити загрози військовій безпеці США і їх союзникам [13, 14].

Порівняння стратегій від 2010, 2011 і 2012 рр. дає можливість стверджувати про наявність у них схожих постулатів. Мова іде про декларацію збереження лідируючих позицій Сполучених Штатів у світі... і водночас про використання силових дій тільки тоді, коли це буде вкрай необхідно, про розвиток союзницьких і партнерських відносин у межах європейської (НАТО) і світової спільноти.

Утім щодо стратегічних планів військового відомства відповідно до документу 2012 р., то вони порівняно із стратегіями від 2011 і 2010 рр. набувають масштабнішого і наступальнішого характеру. Головною темою оновленої воєнно-стратегічної настанови є збереження за Сполученими Штатами глобального військового лідерства як здатності діяти «за будь-яких обставин і при будь-яких загрозах». У своєму супровідному листі президент Б. Обама висловився за особливе фінансування сфер, критично вагомих для досягнення успіху у військовій галузі: модернізацію озброєння, вдосконалення збройних сил, підвищення дієвості агентурної і технічної розвідок, протидію тероризму, зміцнення режиму нерозповсюдження зброї масового ураження [12].

Значна частина оновленої воєнно-стратегічної настанови була присвячена політиці США в окремих регіонах світу. До зони «життєво важливих» воєнних та енергетичних інтересів віднесені Азійсько-Тихоокеанський регіон, зона Індійського океану і Південної Азії, Близький Схід. Щодо АТР, наприклад, то тодішній очільник Пентагону Л. Панетта зазначив у процесі презентації нової стратегії, що цей регіон набуває «все важливішого значення майбутньої американської економіки і національної безпеки». Це означає «зміцнення потенціалу, завдяки якому підтримується високий технологічний рівень і свобода дій наших збройних сил», — заявив він. Оголошено, що деяке скорочення чисельності ЗС США не стосується АТР і Близького Сходу [13].

Критичні оцінки по відношенню до Китаю з акцентом на посилення військової присутності США в зоні АТР — наслідок усвідомлення американським керівництвом недовіри курсу на «стратегічне запевнення» як прояву союзницьких відносин сторін. Багато дослідників вважають, що США, звернувшись до КНР з пропозицією створити неформальний політичний альянс «великої двійки», розраховували, що Пекін погодиться на американських умовах «володіти світом», піде на поступки у спірних питаннях, підтримуватиме їх рішення і допомагатиме у вирішенні сучасних проблем. Утім США не отримали очікуваної відповіді від КНР, яка підтвердила б прихильність концепції багатополарності, наголосивши, що переслідує незалежну, миролюбну політику і не вступатиме у політичні блоки.

Період першої каденції президентства Б. Обама виявив не тільки збереження існуючих протиріч сторін, їх загострення, а й появу нових як передумови кризових моментів у відносинах держав. Для Китаю — це рішення США продати

Тайваню озброєння; зустріч Б. Обама з Далай-ламою, спроби долучитися до врегулювання територіальних суперечок у Південно-Китайському і Східно-Китайському морях влітку 2010 р. і 2012 р. Пекін відкрито протестував проти навчань США і їх союзників у Жовтому морі, мав специфічне бачення щодо економічної політики Сполучених Штатів у регіоні. З боку США — це перманентне занепокоєння щодо зусиль КНР на модернізацію збройних сил (у 2011 р. Китай, зокрема, випробував перший авіаносець), нарощування країною свого ядерного потенціалу. Китай відзначився до того ж надзвичайно активною політикою, спрямованою на першість у зоні АТР — як через членство в регіональних об'єднаннях, так і торговельне партнерство майже з усіма країнами регіону при зростанні асиметричних економічних взаємозв'язків КНР з іншими країнами АТР.

Так, курс на економічне і військово зростання Китаю на протигагу інтересам Сполучених Штатів стимулював пошук американським політикумом протягом другої каденції адміністрації Б. Обама ефективних інструментів стримування КНР. Разом з тим, показовим залишається усвідомлення в американських політичних і бізнесових колах необхідності подальшого конструктивного діалогу з Китаєм як державою, що набуває потенціалу країни з рівнем не тільки регіональних, а й світових впливів.

У полі зору американських політиків, як можна передбачити, й активні спроби включитися в проблеми АТР Російської Федерації з амбіціями останньої на союзницькі відносини з Китаєм як засобу збереження геополітичних впливів у протистоянні зі США. Серед реалізованих у цьому відношенні кроків — газові контракти (угода російського «Газпрому» і нафтової корпорації Китаю CNPC від 21 травня 2014 р. про будівництво газопроводу «Сила Сибіру» з реалізацією поставок російського газу у Піднебесну), політичне і військово співробітництво в межах Шанхайської організації, БРІКС і навіть територіальні поступки з боку РФ до КНР [15, 16]. На етапі військової агресії РФ проти України 2014—2015 рр. це знайшло прояв у відверто нейтральній позиції Китаю до подій у Європі, відмові приєднатися до ініційованих Сполученими Штатами санкцій проти РФ і навіть заявах китайського керівництва щодо можливої економічної підтримки Росії в умовах санкційної політики [17, 18].

Останнє навряд чи можна сприймати в якості реальної загрози економічним інтересам Сполучених Штатів, що залишаються найбільшим торговельним партнером КНР. Показово, наприклад, що товарообіг РФ з Китаєм, які виявляють тенденцію до союзницьких відносин, склав у 2013 р. 89 млрд, тоді як товарообіг Китаю з його одвічним опонентом — США — 520 млрд дол. [19]. Не виявляється загрозливим у даному плані для Сполучених Штатів (з точки зору першості їх військових технологій) і військово співробітництво КНР і Росії через нарощування з боку останньої військового експорту до Піднебесної.

Утім специфічність позиції Китаю на регіональному і глобальному рівні (у тому числі у вимірі агресії Росії в Європі) визначила специфічні — з посиленням силового компоненту — підходи до нього й з боку Сполучених Штатів — тенденції, що знайшла відображення в «Стратегії національної безпеки» і Військових стратегіях США від 2015 р. «Масштаб нашого співробітництва з Китаєм є безпрецедентним, хоча ми зберігаємо стан занепокоєння (бойової готовності) у відповідь на китайську військову модернізацію, відкидаючи будь-

яку роль залякування при розв'язанні територіальних спорів», — говориться в СНБ (2015) [20].

Загалом специфікою «Стратегії національної безпеки» США від 2015 р. є декларація особливих можливостей Америки щодо захисту її національних інтересів. «Сьогодні Сполучені Штати є сильнішими і краще позиціонованими для реалізації можливостей нового століття та захисту наших інтересів на противагу ризиків небезпечного світу», — заявляється в документі. СНБ окреслює шляхи реалізації окресленого «через потужне і перманентне лідерство», «що базується на економічній і технологічній силі та цінностях американського народу». В документі, традиційно до ідеологічних позицій адміністрації Обама, підтверджуються зобов'язання Сполучених Штатів союзникам і партнерам, вітається конструктивний внесок у розв'язання світових проблем зростаючих держав, визнається тенденція на «американське лідерство в межах міжнародного порядку..., відповідальних держав та ефективних регіональних і міжнародних організацій». І водночас у тексті «Стратегії» — заяви щодо «рішучості і готовності стримати і, за необхідності, завдати поразки потенційним супротивникам» [20].

СНБ (2015) підтверджує вагомість Азійсько-Тихоокеанського регіону в системі національних інтересів Сполучених Штатів. Так, «США є і будуть залишатися Тихоокеанською державою, — говориться в документі. — Протягом наступних 5 років приблизно половина від показників зростання Сполучених Штатів, як очікується, буде пов'язано з Азією. Це засвідчує, що динаміка безпеки регіону — включно зі спірними морськими територіальними викликами і провокативною Північною Кореєю — має тенденцію до ризикованої ескалації і конфлікту. Американське лідерство продовжуватиме відігравати суттєву роль у формуванні довгострокової регіональної траєкторії, спрямованої на посилення стабільності і безпеки, полегшення торгівлі і бізнесу через відкриту і прозору систему, і задля забезпечення поваги до універсальних прав і свобод» [20].

Показовим в аспекті зазначеного є окреслення китайської проблематики, що утримує орієнтації на партнерські відносини сторін поряд із готовністю стримувати негативні з погляду на американські національні інтереси дії з боку Китаю. Так, «Сполучені Штати вітають піднесення стабільного, мирного і процвітаючого Китаю, — зазначається в «Стратегії». — Ми прагнемо розвивати конструктивні відносини з Китаєм, що надає вигоду двом нашим народам і забезпечує безпеку і процвітання в Азії і в усьому світі. Ми прагнемо співробітництва щодо регіональних і глобальних викликів, таких як зміни клімату, охорони здоров'я, економічного зростання і денуклеаризації Корейського півострова. Оскільки зазначене передбачає конкуренцію, ми відкидаємо неминучість конфронтації.

У той же час, утримуючи змагання (сторін) від позиції сили, ми будемо наполягати, щоб Китай підтримував міжнародні правила і норми з низки проблем — від морської безпеки до торгівлі і прав людини. Ми будемо наполегливо контролювати військову модернізацію Китаю та його поширену присутність в Азії, окреслюючи шляхи зменшення ризику суперечок і помилкових оцінок. У сфері кібербезпеки ми будемо здійснювати необхідні заходи для захисту нашого бізнесу та мережі інтернет проти кібер-крадіжки торговельних секретів задля ко-

мерційних цілей, незалежно від того, чи є це приватні особи або китайський уряд» [20].

Ідеї щодо ролі Сполучених Штатів у зоні АТР, причому з урахуванням посиленої присутності в регіоні військово-морських сил задля реалізації американських національних інтересів і протидії можливим загрозам, знаходять відображення і в такому документі, як Військово-морська стратегія США «Стратегічна кооперація для морської сили в XXI столітті (березень 2015 р.)».

Зона АТР розглядається в документі як надзвичайно вагомий регіон при тому, що стратегія присутності визначає в цілому один із найважливіших напрямів зовнішньополітичних орієнтирів США. «Збереження Сполученими Штатами ролі світового лідера вимагає, щоб морські відомства країни розвивали стратегію глобальної відповідальності. Ми повинні здійснювати нашу присутність по всьому світу з метою забезпечення стабільності, нарощування взаємовідносин з партнерами і союзниками, не допускати розвитку воєнних конфліктів... Ми повинні продовжувати зберігати нашу бойову потужність, необхідну для стримування потенційного противника та для перемоги над ним, — заявляється в документі [21].

Щодо зони АТР, то окреслення вагомості даної частини світу як передумови американської присутності подається упорядниками Військово-морської стратегії у вимірі геополітичних загроз, пов'язаних із зростанням військової присутності в регіоні КНР. Так, «Індо-азійсько-тихоокеанський регіон продовжує збільшувати свою значущість для США та їх партнерів і союзників, — говорить в документі. — Американська економіка і безпека неподільно пов'язані з величезним обсягом торгівлі, яка іде через Індійський і Тихий океани. Економічна вагомість, інтереси безпеки, географія цього величезного регіону зумовлюють зростаючу відповідальність військово-морських сил по захисту інтересів США і збереженню стабільності в регіоні». І далі: «поширення ВМС Китаю в районах Індійського і Тихого океану представляє як сприятливу обстановку, так і загрозу. У широкомасштабних, багатонаціональних навчаннях... Наприклад, Китай бере участь в антипіратських операціях в Аденській затоці, надає гуманітарну допомогу..., Китай демонструє здатність поваги до міжнародних норм, інститутів і стандартів поведінки, що співвідносяться із статусом зростаючої держави. Однак, експансія ВМС Китаю представляє загрозу, коли вони залучають силу і застосовують залякування по відношенню до суверенних держав у територіальних спорах. Така поведінка у поєднанні із недостатньою прозорістю щодо військових намірів може привести до напруги, нестабільності... і навіть ескалації. Морські відомства США, продовжуючи своє передове розгортання та конструктивно взаємодіючи з ВМС КНР, обмежують можливості... агресивних дій і сприяють збереженню миру і стабільності в регіоні» [21].

Політика щодо стримування загроз в Індо-азійсько-тихоокеанському регіоні, за представленою «Стратегією», передбачає утворення широкої коаліції, співробітництва США з іншими країнами-союзниками даної частини світу — Австралією, Японією, Новою Зеландією, Філіппінами, Республікою Корея, Тайландом, а також укріплення партнерства Сполучених Штатів з Бангладеш, Брунеєм, Індією, Індонезією, Малайзією, Мікронезією, Пакистаном, Сінгапуром, В'єтнамом [21].

Такі підходи не є новими з урахуванням попередніх Стратегій і, зокрема, відповідних документів від 2010, 2011 і 2012 рр. На практиці це знаходило прояв у безпосередній взаємодії Вашингтона з країнами АТР, занепокоєними своєю чергою зміцненням КНР. Для прикладу — США активно підтримували союзницькі відносини з Японією і Республікою Корея, встановили партнерські відносини з Індією і Сінгапуром. З 2011 р. проводяться тристоронні консультації з регіональних проблем безпеки між США, Японією і Індією: держави домовились про спільні військово-морські навчання.

1—2 грудня 2011 р. відбувся історичний візит Х. Клінтон (перша поїздка держсекретаря США за останні 50 років) у М'янму — традиційного сателіта Пекіну. У 2012 р. вперше президент США відвідав М'янму. 16 листопада 2011 р. між США і Філіппінами була підписана Манільська декларація, що зміцнила оборонний союз між країнами. У січні 2012 р. у результаті переговорів Пентагон отримав право розширити свою військову присутність на території Філіппін. З 2013 р. американські бойові кораблі розміщені у Сінгапурі. У листопаді 2011 р. між США і Австралією досягнуто згоду про розміщення у м. Дарвін американської військової бази, на якій буде розміщено 2.5 тис. морських піхотинців. На півночі Австралії буде збільшено число розміщених американських бойових літаків. Планується і проведення спільних навчань.

Укріплюються військові зв'язки з Малайзією. США ведуть переговори, щодо посилення військово-політичної взаємодії з В'єтнамом, Таїландом, Камбоджею.

Важливим для США виглядає нове партнерство з Індонезією, третьої за розміром демократією у світі, найбільшої мусульманської нацією, членом Великої двадцятки. У 2010—2011 рр. було відновлено спільні навчання з індонезійськими частинами спеціального призначення, підписано кілька угод у галузях медицини, освіти, оборони, науки і технологій.

Окрім двосторонніх відносин, США беруть участь у багатосторонній дипломатії, не ігнорують інтеграційні тенденції регіону, що активізувалися. США розширили свою участь у багатосторонніх регіональних інститутах і спільній роботі з ними, перш за все, співпраці з АСЕАН. За часів Б. Обама, багатосторонні механізми регіональної інтеграції почали розглядатися як один з пріоритетних напрямків взаємодії з країнами регіону.

Такі підходи відповідали проголошеній адміністрацією Б. Обама 2013 р. стратегічної лінії на «відновлення регіонального стратегічного балансу» (rebalance) в зоні АТР [22]. Утім, це не тільки не обмежувало, а, навпаки, передбачало збільшення військової присутності США в регіоні як країни, що прагнула реалізувати роль гаранта стабільності в даній частині світу.

Загалом нарощування військових сил у зоні АТР слід розглядати (поряд з проблемою союзницької коаліції) в якості найважливішого орієнтиру щодо реалізації національних інтересів США в регіоні, зокрема у вимірі подолання загроз з боку реального чи можливого супротивника.

Щодо Військово-морської стратегії (2015) у даному плані, то в ній окреслена широка програма військової присутності Сполучених Штатів в Індо-азійсько-тихоокеанському регіоні як напрямком довготривалої стратегії США у зазначеній частині світу. «У зв'язку зі стратегічною увагою до ІАТР в ньому буде збільшено кількість розташованих там ВМС і корпусів морської піхоти США», — говориться в документі. Зазначається, що до 2020 року в регіоні буде базува-

тись приблизно 60 % кораблів і літаків ВМС Сполучених Штатів. У Японії ВМС США будуть спиратися на Авіаносну ударну групу, Групу аваносної авіації і Амфібійно-десантну групу; на о. Гуам додатково буде розташована один торпедний підводний човен; на Сінгапурі набудуть більшої ефективності сили берегової охорони. В регіон будуть направлені найсучасніші бойові платформи, включаючи літаки з багатоцільовими БР, підводні човни, розвідувальні літаки, а також найновітні ескадрені міноносці типу «Zumwalt», літаки F-35C «LightningII», VQ-4C «Triton», безпілотники.

Сили МП США будуть представлені в регіоні експедиційним об'єднанням (MEF). В Австралії будуть розгорнуті ротаційні сили МП, які спільно з іншими силами наземного та морського базування забезпечуватимуть стримування, розвивати співробітництво в галузі безпеки, проводити дії у відповідь на кризи та конфлікти, забезпечуватимуть експедиційну підтримку оперативним планам. Нові розгорнуті підрозділи, такі як MV-22 «Osprey», CH-53K «KingStallion», F-35B «LightningII», десантні БМ, дозволять покращити можливості сил щодо яких є потреба у даному регіоні. Боездатність сил МП буде посилена ескадрилею передового базування MV-22 у західній частині Тихого океану, а також за рахунок розгортання в Японії першого літака 5-го покоління передового базування.

Берегова охорона США спільно з ВМС і МП на ротаційній основі розгорне в регіоні катера морської прикордонної охорони і боеготові спеціалізовані сили для забезпечення охорони територіальних вод і Виняткової економічної зони (EEZ) США. Додатково до цього Берегова охорона США спільно з ВМС країн регіональних партнерів буде проводити спільне патрулювання, проводити багатонаціональні навчання для поширення співробітництва у сфері забезпечення морської безпеки...

Так, «поширена передова присутність ВМС (США) в Індо-азійсько-тихоокеанському регіоні, — говориться в документі «Стратегічна кооперація для морської сили в XXI столітті», — дозволить збільшити наші тактичні переваги..., забезпечуючи фундамент для зміцнення союзів через покращену взаємодію, більш інтегровану кооперацію, зростаючу кількість спільних навчань. Вона зміцнить партнерство через поширені морські операції у сфері безпеки, спільну відповідальність щодо морських територій і тривале багатостороннє залучення. Нашою метою є створити і підтримувати здатність долати локальні виклики на морі в регіоні. Поглиблюючи співробітництво у сфері безпеки і утворюючи багатосторонній механізм взаємодії серед регіональних держав — особливо членів Асоціації південно-східно-азійських націй (ASEAN) — ВМС США будуть сприяти довготривалій безпеці глобальної економічної системи» [21].

Варто зазначити, що ідея військової присутності, зокрема в зоні АТР, є однією з провідних і в такому новітньому стратегічному документі демократичної адміністрації, як «Національна військова стратегія Сполучених Штатів Америки», що з'явилась унаслідок Військово-морської стратегії (червень 2015 р.). «Присутність військових сил США в ключових регіонах світу підтримує міжнародний порядок та утворює можливості спільно з іншими країнами... відповідати кризам, — відзначається в НВС (Національній військовій стратегії) США. — Ми будемо просувати вперед політику ребалансу (rebalance) в Азійсь-

ко-Тихоокеанському регіоні, розміщуючи найперевіреніші технології та збільшуючи можливості в цьому життєво важливому театрі. Ми будемо зміцнювати наші союзи з Австралією, Японією, Республікою Корея, Філіппінами, Тайландом. Ми також будемо поглиблювати відносини у сфері безпеки з Індією та розбудовувати партнерство з Новою Зеландією, Сінгапуром, Індонезією, Малайзією, В'єтнамом і Бангладеш. Подібні зусилля мають суттєве значення для підтримки регіонального миру та утворення можливостей щодо протиракетної безпеки, кібербезпеки, морської безпеки та щодо зменшення проявів стихійного лиха» [23].

Щодо стратегічної лінії США по відношенню до Китаю, то вона набула в НВС США таке тлумачення: «Ми підтримуємо зростання Китаю та заохочуємо його щодо партнерства задля більшої міжнародної безпеки. Однак дії Китаю додають до напруги в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Наприклад, його претензії до майже усього Південно-Китайського моря не відповідають міжнародному праву. Міжнародне співтовариство продовжує закликати Китай щодо розв'язання зазначених проблем кооперативно та без примусу. Китай відповідає агресивними претензійними зусиллями щодо територій, що дозволить йому розміщувати військові сили по життєво важливих міжнародних морських шляхах» [23].

Зазначене у вимірі змісту Національної військової стратегії не може не сприйматися в якості загрози національним інтересам Сполучених Штатів, окреслених в документі як:

- безпека Сполучених Штатів, їх громадян, союзників і партнерів США;
- потужна, інноваційна та зростаюча економіка США у відкритій міжнародній економічній системі, що забезпечує можливості і процвітання;
- повага до універсальних цінностей у межах країни та в усьому світі;
- регульований міжнародний порядок, що підтримується завдяки лідерству США, орієнтованого на підтримку миру, безпеки та можливості через потужнішу кооперацію відповідати глобальним викликам [23].

Для забезпечення цих інтересів, як це відзначається в Національній військовій стратегії (2015), Сполучені Штати висувують інтеграційний підхід, що складається з трьох цілей: стримувати, відкидати та наносити поразку державам-супротивникам; послаблювати та наносити поразку терористичним екстремістським організаціям; посилювати глобальну мережу союзників і партнерів. «США будуть реалізовувати зазначені цілі, здійснюючи глобальні інтеграційні (спільні) операції, проводячи інституційні реформи вдома та підтримуючи можливості, повноваження та готовність (діяти) задля превалювання у конфліктах, що мають тенденцію до змін в обсязі, масштабі та подовженості» [23].

Наступальний підхід щодо країн-супротивників або країн, що потенційно (з урахуванням політики в АТР Китаю) можуть представляти виклик (загрозу) національним інтересам США у Військово-морській стратегії (березень 2015 р.) і Національній військовій стратегії США (червень 2015 р.), не можна розглядати виключно у вимірі тенденцій військових стратегій, які (відповідно до залучення до підготовки таких документів високопосадовців Пентагону) традиційно відзначаються посиленням силового компоненту. Так, звертає на себе увагу презентація Національної військової стратегії в якості військової частини Стратегії національної безпеки [23] — тенденція, що визначає узагальнені підходи

президентських структур США до реалізації зовнішньої політики. КНР сприймається у даному відношенні в якості країни, що знаходиться на межі можливого партнера і можливого супротивника, щодо якої в разі необхідності США готові застосувати засоби стримування (у тому числі військового).

Висновки. Аналіз низки стратегічних документів урядового рівня США періоду двох каденцій президентства Б. Обама дає можливість стверджувати про значну еволюцію підходів демократичної адміністрації до Китаю — від поміркованих до відчутно гострих, що утримують (поряд з риторикою партнерства та наголосом на необхідності розвитку співробітництва відносин), готовність здійснювати кроки стратегічного стримування КНР.

Якщо у вимірі загальносвітових чи регіональних проблем (на прикладі ситуації в АТР) Сполучені Штати як світовий лідер декларують наміри зберігати рівновагу інтересів з урахуванням дій міжнародного права та при залученні до розв'язанні проблем усіх впливових міжнародних акторів — як прояв політики *Idealpolitik*, конкретизований зовнішньополітичний курс США щодо Китаю (який прагне здобути статусу регіонального лідера АТР) все чіткіше набуває окреслення *Realpolitik* — курсу, в основі якого — готовність активної протидії намірам реального чи можливого (у перспективі) супротивника. Мова може йти про повернення демократичної адміністрації до «класичної» (визначеної ще на початку постбіполярного світу) формули стримування іншого глобального лідера як тенденції, що розглядається деякими американськими аналітиками в якості загрози національним інтересам США.

Надзвичайний обсяг економічних зв'язків як прагматичний елемент відносин по лінії КНР — США стає серйозною перешкодою щодо відвертої конфронтації сторін. Утім розвиток ситуації не передбачає і союзницьких чи навіть стійких партнерських зв'язків — тенденції, що уможливорює зростання протидії країн як передумови нестаціонарності міжнародних відносин як регіонального (в зоні АТР), так і загальносвітового рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Khalilzad Z. M. *From Containment to Global Leadership? America and the World After the Cold War* / Z. M. Khalilzad. — Santa Monica: RAND, 1995. — 45 p.
2. *World Leadership and Hegemony* / [ed. by Rapkin D.P.]. — Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 1990. — 284 p.
3. Bromley S. *American Hegemony and World Oil. The Industry, the State System and the World Economy* / S. Bromley. — Cambridge: Polity Press, 1991. — 315 p.
4. Дудко І. Д. Стратегічна парадигма США на початку 2010-х рр.: дилема підходів і шляхів реалізації / І. Д. Дудко // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. — 2012. — Випуск 107 (частина 1). — С. 46—53.
5. Clinton H. *America's Pacific Century*. *ForeignPolicy*. 2011, October [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>
6. Clinton H. R. *Remarks. Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities*. Honolulu, January 12, 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://m.state.gov/md135090.htm>
7. Clinton H. R. *Remarks. America's Engagement in the Asia-Pacific*. Honolulu, October 28, 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://m.state.gov/md150141.htm>

8. Clinton H. R. Remarks. America's Pacific Century. East-West Center. Honolulu, November 10, 2011 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>
9. National security strategy. Washington. May, 2010 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
10. Barack O. H. Renewing American Leadership / O. H. Barack // Foreign Affairs. — 2007. — July/August, 9 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>
11. Administration's Vision of the U.S.-China Relationship. Speech James B. Steinberg. Washington, DC. September 24, 2009 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.state.gov/s/d/former/steinberg/remarks/2009/169332.htm>
12. The National Military Strategy of the United States of America. Redefining America's Military Leadership. 2011 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_NMS_-_08_FEB_2011.pdf
13. Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense. Washington. January, 2012 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/us/20120106-PENTAGON.PDF>
14. The U.S. Strategic rebalance to Asia: A defense perspective as delivered by Deputy Secretary of Defense Ashton B. Carter. NY, August 01, 2012 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://archive.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1715>
15. Россия начала строить газопровод Сила Сибири [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://korrespondent.net/business/economics/3412815-rossiya-nachala-stroyt-hazoprovod-syla-sybyru>
16. Россия отдает Китаю полтора острова [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kp.ru/daily/23383/33010/>
17. Власти Китая рассчитывают расширить сотрудничество с РФ и выступают против санкций Запада, заявил вице-премьер Госсовета КНР Чжан Гаоли [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/3412843-kytai-vystupaet-protiv-sanktsiyi-v-otnosheniyu-rossiyu>
18. Китай пообещал помочь России преодолеть экономические трудности, если она не справится сама [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://censor.net.ua/news/317333/kitayi_poobeschal_pomoch_rossii_preodolet_ekonomicheskie_trudnosti_esli_ona_ne_spravitsya_sama
19. *Танасійчук О.* Китай: нейтралітет на межі [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/kitay_neytralitet_na_megi_1970190#567
20. National Security Strategy. The White House. Washington. February 2015 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.whitehouse.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea>
21. A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://news.usni.org/2015/03/13/document-u-s-cooperative-strategy-for-21st-century-seapower-2015-revision>
22. The rebalance to Asia: Why South Asia matters (Part 1). Bureau of East Asian and Pacific Affairs. Washington, DC. February 26, 2013 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2013/02/205208.htm>
23. The National Military Strategy of the United States of America. The United States Military's Contribution to National Security. June 2015 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.defensenews.com/story/breaking-news/2015/07/01/pentagon-releases-new-national-military-strategy/29564897/>

REFERENCES

1. Khalilzad, Z. M. (1995). *From Containment to Global Leadership? America and the World After the Cold War*. Santa Monica: RAND.
2. Rapkin, D. P. (Ed.). (1990). *World Leadership and Hegemony*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
3. Bromley, S. (1991). *American Hegemony and World Oil. The Industry, the State System and the World Economy*. Cambridge: Polity Press.
4. Dudko, I. D. (2012). Strategic paradigm of the USA at the beginning of the 2010th years: dilemma of approaches and ways of realization. *Actualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn (Topical problems of international relations)*, 107 (part 1), 46-53 (in Ukr.).
5. Clinton, H. (2011, October) America's Pacific Century. *Foreign Policy*. Retrieved from <http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>
6. Clinton, H. R. *Remarks. Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities*. Honolulu, January 12, 2010. Retrieved from <http://m.state.gov/md135090.htm>
7. Clinton, H. R. *Remarks. America's Engagement in the Asia-Pacific*. Honolulu, October 28, 2010. Retrieved from <http://m.state.gov/md150141.htm>
8. Clinton, H. R. *Remarks. America's Pacific Century*. East-West Center. Honolulu, November 10, 2011. Retrieved from <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>
9. *National security strategy*. Washington. May, 2010. Retrieved from http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
10. Obama, B. H. (2007, July/August). *Renewing American Leadership*. *Foreign Affairs*. Retrieved from <http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>
11. *Administration's Vision of the U.S.-China Relationship*. Speech James B. Steinberg. Washington, DC. September 24, 2009. Retrieved from <http://www.state.gov/s/d/former/steinberg/remarks/2009/169332.htm>
12. *The National Military Strategy of the United States of America. Redefining America's Military Leadership*. 2011. Retrieved from http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_NMS_-_08_FEB_2011.pdf
13. *Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*. Washington. January 2012. Retrieved from <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/us/20120106-PENTAGON.PDF>
14. *The U.S. Strategic Rebalance to Asia: A defense perspective as delivered by Deputy Secretary of Defense Ashton B. Carter*. NY, August 01, 2012. Retrieved from <http://archive.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1715>
15. *Russia has begun to build gas line «The Strength of Siberia»*. Retrieved from <http://korrespondent.net/business/economics/3412815-rossyia-nachala-stroyt-hazoprovod-syly-sybyry> (in Russ.).
16. *Russia gives back China one and a half of islands*. Retrieved from <http://www.kp.ru/daily/23383/33010/> (in Russ.).
17. *Authority of China supposes to expand cooperation with RF and opposes the sanctions of the West, said vice-premier of State Council of CPR Zhang Gaoli*. Retrieved from <http://korrespondent.net/world/3412843-kytai-vystupaet-protyv-sanktsyi-v-otnosheniy-rossyy> (in Russ.).
18. *China has promised to help Russia to overcome economic obstacles if it will not be able to do this itself*. Retrieved from http://censor.net.ua/news/317333/kitayi_poobeschal_pomoch_rossii_preodolej_ekonomicheskie_trudnosti_esli_ona_ne_spravitsya_sama (in Russ.).
19. Tanasiichuk, O. *China: neutrality on the verge*. Retrieved from http://www.ukrinform.ua/ukr/news/kitay_neytralitet_na_megi_1970190#567 (in Ukr.).

20. *National Security Strategy*. The White House. Washington. February 2015. Retrieved from <http://www.whitehouse.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea>

21. *A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower*. March 2015. Retrieved from <http://news.usni.org/2015/03/13/document-u-s-cooperative-strategy-for-21st-century-seapower-2015-revision>

22. *The rebalance to Asia: Why South Asia matters (Part 1)*. Bureau of East Asian and Pacific Affairs. Washington, DC. February 26, 2013. Retrieved from <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2013/02/205208.htm>

23. *The National Military Strategy of the United States of America. The United States Military's Contribution to National Security*. June 2015. Retrieved from <http://www.defensenews.com/story/breaking-news/2015/07/01/pentagon-releases-new-national-military-strategy/29564897/>

УДК: 327 (510+540)

Клименко О. А.¹,

кандидат політичних наук,
доцент, старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
Київ, Україна. Elenaklymenko8050@mail.ru

КИТАЙСЬКО-ІНДІЙСЬКІ ВЗАЄМВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ ЇХ РОЗВИТКУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Анотація. Аналізуються чинники військово-політичного характеру, що мають вплив на формування політичних, економічних відносин між Китаєм та Індією. Показано співвідношення та залежність економічних, політичних, безпекових чинників у формуванні взаємовідносин країн, їх зовнішньополітичного курсу в регіоні АТР. Визначаються причини і тенденції китайсько-індійського прикордонного військового політичного конфлікту, розглядаються його можливі наслідки для сучасних відносин двох сторін. Розглянуто певні специфічні економічні чинники, які зумовлюють суть взаємовідносин Китаю та Індії. Виділено проблема впливу обох країн на Белуджистан як стратегічно важливу для обох країн територію. Розглянуто аспекти військової присутності Китаю в Індійському морі та відповідні дії Індії щодо військової політики та економічної діяльності КНР. Наголошено на значній ролі Сполучених Штатів у формуванні військових політичних союзів та коаліцій в регіоні Південної Азії та Південно-Східній Азії.

Ключові слова: політичні відносини, економічні відносини Китаю та Індії, військові чинники взаємовідносин, прикордонний конфлікт в Гімалаях, стратегічні інтереси країн, Белуджистан, коаліції США в Азії.

Аннотация. Анализируются факторы военно-политического характера, которые влияют на формирование политических, экономических отношений между Китаем и Индией. Показывается соотношение и зависимость экономических, политических факторов, а также факторов в сфере безопасности для формирования взаимоотношений двух стран, их внешнеполитического курса в регионе АТР. Определяются причины и тенденции китайско-индийского приграничного военно-политического конфликта, рассматриваются его возможные последствия для совре-

¹ Klymenko O. A. Ph. D in political sciences, Associate Professor, Senior Research Fellow, The State Institution «Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine. Elenaklymenko8050@mail.ru

THE CHINESE AND INDIAN RELATIONS IN THE CONTEXT OF MILITARY-POLITICAL FACTORS OF THEIR DEVELOPMENT: CHALLENGES OF CONTEMPORANEITY